

ÜMMETE SON SÖZLER

Nureddin Yıldız Hocamızın 13 Ocak 2008 tarihli (28.) Hayat Rehberi dersidir.

Bismillahirrahmanirrahim.

Elhamdüli"İlahi Rabbi"İ âlemin ve sallallahu ve selleme âla seyyidina Muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ecmaîn.

Nübüvvet mesajı ve müşriklerin engelleme taktiği: gürültü

Aziz Kardeşler,

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin Hira Dağı"ndan inip evine gittiği günü tarih olarak hepimiz biliyoruz. İlk defa Cebrail aleyhisselamla buluşup Allah"ın Peygamberi olduğu ve kendisine Kur"an indirileceği bildirildikten sonra hem bu görevin ağırlığı karşısında ürkmüştü hem de bir elin parmaklarını dolduracak kadar adam bulamamıştı. "Ben Allah"ın Peygamberiyim, beni dinleyin." dedikçe sadece ona bölücülük yaptığı, huzur kaçırdığı, geçmişini tepelediği gerekçesiyle şiddet ve tepki gösterilmişti. Hanımı, annemiz Hatice radiyallahu anha dinledi, itaat etti. Bir çocuk Ali dinledi, Ebu Bekir dinledi. Bütününü kırk kişi olduklarında üç yıl geçmişti. On üç yıl sonra da bin kişi olamamışlardı. On üç yılda, Mekke-i Mükerreme"de bulunduğu on üç yılda üç haneli rakam olacak kadar insan bulamadı. Ve bildiğiniz olaylar... Tekrar etmemize gerek yok sadece "Dinlemeyelim, itaat etmiyoruz, sen yoluna git, biz yolumuza gidelim." de demediler. Dinleyene de engel oldular. Gürültü yaptılar.

Kur"an"ı Kerim onların bu kabalıklarını bu ağır tepkilerini kıyamete kadar ibret alalım, hangi günlerden ne günlere gelindi anlayalım diye bize anlatıyor: "Kâfirler şu Kur"an"ı dinlemeyin diyorlar, gürültü yapın, Muhammed okurken gürültü yapın, gürültü yapın" diyorlar. "وَالْعَنَّا فِيهِ" gürültü yapın.

Artan işkenceler ve hicret

Kur"an"ın sesinin yükselmesine dahi tahammülleri olmadı. Cahiliye ciddi bir hınç alma girişiminde bulundu. Biz bunun sadece Bilal-i Habeşi radiyallahu anhanın kızgın taşlar üzerinde kamçılanması boyutunu biliyoruz. Habbab bin Eret radiyallahu anha yapılan işkenceyi biliyoruz. Hazreti Yasir ve Sümeyye radiyallahu anhumanın şahadetini biliyoruz. O bireyler üzerinde, şahıslar üzerinde görülen bölümü. Toplu olarak bir blok halinde Kur"an"ı Kerim"i susturdular, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizi konuşturmadılar. Bildiğiniz gibi hicret gerçekleşti. Allahu Teâlâ, Mekke"de açmayan çiçeğini Yesrip"te açtırdı ve Medine-i Münevvere İslam"a beşik oldu. Hicretin onuncu yılında yani Mekke"den Medine-i Münevvere"ye hicret ettiğinin onuncu senesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz İslamiyetin beşinci şartı olan/Müslüman olmanın beşinci şartı olan hac ibadetini yapmak üzere Mekke-i Mükerreme"ye geldi. Onun yapmış olduğu hac, İslam"ın ikinci, onun ilk haccı ve son haccıydı.

Kur"an"ın sesinin yükselmesine dahi tahammülleri olmadı. Cahiliye ciddi bir hınç alma girişiminde bulundu. Biz bunun sadece Bilal-i Habeşi radiyallahu anhanın kızgın taşlar üzerinde kamçılanması boyutunu biliyoruz. Habbab bin Eret radiyallahu anha yapılan işkenceyi biliyoruz. Hazreti Yasir ve Sümeyye radiyallahu anhumanın şahadetini biliyoruz. O bireyler üzerinde, şahıslar üzerinde görülen bölümü. Toplu olarak bir blok halinde Kur"an"ı Kerim"i susturdular, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizi konuşturmadılar. Bildiğiniz gibi hicret gerçekleşti. Allahu Teâlâ, Mekke"de açmayan çiçeğini Yesrip"te açtırdı ve Medine-i

Münevvere İslam"a beşik oldu. Hicretin onuncu yılında yani Mekke'den Medine-i Münevvere'ye hicret ettiğinin onuncu senesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz İslamiyetin beşinci şartı olan/Müslüman olmanın beşinci şartı olan hac ibadetini yapmak üzere Mekke-i Mükerrerme'ye geldi. Onun yapmış olduğu hac, İslam'ın ikinci, onun ilk haccı ve son haccıydı.

Bir hac bir ömür paklar

Kardeşler,

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bir defa hac yapabildi, üç defa da umre yaptığı tahmin ediliyor. Umresi de bir defadır. Yani Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem hayatı boyunca dört defa ihram giymiştir. Yoğun hac ve yoğun umre aslında çok kaliteli değil. Allah, haccı bir defa yeter gördü. O her sene, her üç senede, her beş senede bir yapılırsa eğer böyle bir arzu taşınırsa sen de bir ömür seni paklayacak bir hac yaptığına inanmıyorsun demektir. Senin inanmadığına melekler nasıl sevap yazacaklar. Hac bir defa yapılır. Yirmi yaşında yaparsın yüz yirmi yaşına kadar yeter Allah'ın izniyle. O bakımdan bir defadır. Bir araç saat başı servise gitmez. Onun kıymeti yok o zaman. Umre dediğin de Kâbe.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin hemen yanı başındaydı. Buna rağmen aybaşı, iki ayda, bir senede bir umreye gitmedi. Bir umre yapmak istedi, müşrikler ona müsaade etmediler. Daha sonra Mekke'nin fethi esnasında yaptı, hac esnasında yaptı. Umre de ayda bir, senede bir yapılan bir ibadet değildir. Şimdi paramız çok, imkânlarımız var, uçakla gidilip geliniyor diye çok yapmayı fazilet zannediyoruz. Çok değil, bir yapıp pir yapmak lazım. Bir umre yaparsın sıfırlanır geri gelirsın, en az yirmi sene yeter insana. Ama Kâbe'nin dibinde bütün sülaleni cep telefonla ararsan seneye bir daha gitmende yarar var. Bir daha telefon edersen bir daha gitmende yarar var. O zaman sen orada bir büro da tutabilirsin. Çok yararlı! Büro da tutabilirsin.

İlk ve son hac: Veda Haccı ve Veda Hutbesi

Kardeşler her halükarda, hicretin onuncu senesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz ilk ve son haccını yaptı. Hira'dan inip: "Beni örtün, beni örtün" dediği günden tam yirmi iki sene, altı ay geçmişti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yirmi üç sene üzerine hicret etmek zorunda bırakıldığı Mekke'ye hac için döndü. Muhtelif rivayetler var. Yüz yirmi binle yüz kırk bin kişi arasında insanla hac yaptı. Mekke'den on üç yıl üzerine hicret ettiğinde Medine'ye giden aile sayısı dört yüz kişiydi. Dört yüz aile ile Medine'ye gidilmişti. Müslümanların sayısı, aileye erkekleri ve bayanları dâhil etsek bile bin kişi zor oluyor. Allah on yıl sonra, hicret etmek zorunda bırakıldığı şehre İslam'ın beşinci büyük temeli olan hac ibadetini eda etmek üzere Peygamberini gönderdiğinde sadece sadece o gün hac etmek için Arafat Vadisi'nde toplananların sayısı en az yüz yirmi bin kişiydi. Herkes de hac yapmamıştı. O sene hacca gelenler Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizle beraber hac yapanlardı. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem hem Arafat'ta hem Müzdelife'de ve Mina'da etrafındaki sahabelerine kendisinin son haccı olduğunu defalarca söyledi. "Bir daha sizinle bu mübarek yerde buluşacağımı zannetmiyorum" dedi.

O yaptığı konuşmaları İslam Âlimleri Veda Haccı'nın "Veda Hutbesi" diye adlandırdılar. En uzun konuşmasını Arafat'ta yaptı. Bugünkü dersimizde o konuşmasını okuyacağız. Daha sonra Mina'da benzer şeyler söyledi. Müzdelife'de benzer şeyler söyledi. Dönüp Mekke'ye geldiğinde Mekke'de son tavafını yaptıktan sonra benzer şeyler söyledi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz bu Veda Haccı'ndan sonra da sadece iki buçuk ay daha yaşadı. Ondan sonra da hemen vefat ettiği için hac esnasında yapmış olduğu bu konuşmaları yani Veda Hutbesi onun toplu olarak kalabalık önünde yaptığı son konuşmasıdır. Ondan sonra inen Kur'an ayetleri de yok denecek kadar az, hadisi şerifler de yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla Müslümanların Veda Hutbesi olarak evlerinin duvarlarına, iş yerlerine, camilere astığı bu hutbe normal bir konuşma metni değildir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin ümmetine son yaptığı konuşmasıdır, zaten kendisi de "size son konuşmamdır" diyor. Bu nedenle bizim Müslümanlar olarak Veda Hutbesi'ne bakışımızda herhangi bir hadisi şerife herhangi bir konuşmasına bakışımızdan belli farklılıklar olmalıdır. Biz bunu Peygamberimizin bize son cümleleri son vasiyetleri olarak dinlemek zorundayız. Neden? Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz bilinçli bir şekilde vurgulama yaparak "Bakın iyi dinleyin, bu son konuşmamdır, iyi dinleyin, iyi dinleyin." diye defalarca ikaz ederek bir babanın ölmeden önce çocuğuna yaptığı son nasihatleri gibi en son ümmetinin bilmesi gereken şeyleri söyleyerek gitti.

Bu konuşmasını yaptıktan sonra meşhur Maide Suresinin ayeti indi. Allah "Artık bugün size dininizi tamamladım." buyurdu. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem bu konuşmayı yaptıktan sonra, Allahu Teâlâ "Dininizi tamamladım." dediğine göre demek ki bu Veda Hutbesi'nde bizim için yetecek son ölçüler vardır. Veda Hutbesi'ni idrak etmiş, kavramış bir Müslümanın "Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin son mesajını kavradım, benden istediği şeyleri söyleyerek gitti." diyerek saygıyla ve ibretle ve kendisine bir ders malzemesi olarak bunu saklıyor olması lazım.

Son Vasiyet'i anlamak – Veda Hutbesi süs değildir

Kardeşler bugün, Veda Hutbesi'nin büyük tablolar şeklinde camilerde, iş yerlerinde asılı olduğunu görüyorum. Sırf o tablolar asılı olduğu için bunu bir ders olarak yapmak istedim. Çünkü Veda Hutbesi'ni bir Mekke fotoğrafı gibi, Harem-i Şerif gibi Kudüs fotoğrafı gibi asıyoruz. Veda Hutbesi manzara resmi değildir. Veda Hutbesi veda konuşması demektir. Ümmet-i Muhammed'e Peygamberinin son sözleri demek. Eğer bir Müslüman "Resûlullah'ın son vasiyeti buydu." diye o veda hutbesinde geçen şeyleri özellikle dinlemiyorsa, hatırlamıyorsa Veda Hutbesi son mesaj diye zihinlerde sürekli canlı kalmıyorsa, o Mekke-i Mükerrreme'nin fotoğraflarından bir fotoğraf, ya da Arafat'ta hacılar vakfe yaparken çekilmiş bir fotoğraf gibi kalmış sen de onu dükkânına asmışın. Mekke fotoğrafı! Bu fotoğrafın önünde ibadet yapılmaz, secde yapılmaz. Bu fotoğrafı katlasan, mezarına koysan cennete girmezsin. Yani bir Müslümanın mezarına Mekke fotoğrafı koysak cennete mi girecek? O mezardaki azap mı kalkacak? Veda Hutbesi'de herhangi bir şekilde bir fotoğraf gibi dükkânlarımızda, camilerimizde, salonlarımızda bulunması bir değer ifade etmiyor. O Veda Hutbesi'ni veda ederken giden bir Peygamberin mesajı olarak zihnimize canlı durup durmadığı önemli. Çocuklarımıza "Resûlullah aleyhissalatu vesselam efendimiz bu âlemden giderken bize böyle vasiyet etti yavrum. Bu son vasiyettir." diyemiyor ve eğer bunu zihnimize yerleştiremiyorsa bu bir fotoğraf gibi asmamızın bir manası yok.

Üç önemli boyut

Kardeşler bu Veda Hutbesi ama biz bugün bununla bir milat bir miat yapacağız ve bundan sonraki hayatımızda sevgili Peygamberimizin giderken bize emanet bıraktığı mesajını inşallah kendimiz için mihmandar olarak kullanacağız. Böyle denmişti, bize böyle vasiyet etmişti diyeceğiz inşallah ancak arkadaşlar Veda Hutbesi'nin üç önemli boyutu var:

Birincisi: Sadece Hatice'nin "Buyur ne diyorsun?" dediği bir toprağa Allah Peygamberini gönderdi. Karşısına o zamanki dünya nüfusunun hemen hemen önemli bir bölümünü büyük bir yüzdesini oluşturacak kadar kalabalık bir insan topluluğu Peygamberin önünde ayakta durdu. Allah, kimsenin dinlemediği Peygamberini aleyhissalatu vesselam Mekke'ye, dağların, taşların bile "lebbeyk" dediği bir ortamda soktu. Bu bir zaferdir. Allah, Peygamberini kovulduğu şehre taşların bile onu dinleyeceği halde geri gönderdi. Müşrikler o Mekke'deyken وَالْغَنَّا فِيهِ , وَالْغَنَّا فِيهِ "gürültü yapın Muhammed'in konuştuğu anlaşılmasın." diyorlardı.

1. Boyut: Muhteşem zafer simgesi

Arafat'ta yüz yirmi bin kişi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kulaklarıyla, gözleriyle, canlarıyla, ruhlarıyla dinlediler. O gün yeryüzü meleklerle doldu. Cinlerle doldu. Cinler, insanlar, melekler herkes Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi telbiyelerle dinlediler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem dinlenmediği, insan muamelesi görmediği yere tek konuşan, son sözü söyleyen birisi olarak geldi. Dolayısıyla Veda Hutbesi Müslümanların Mekke fotoğrafı gibi saklayacağı bir hatıra değil, bir zafer simgesidir. Konuşturulmayan bir Peygamber geldi, yirmi üç sene "Konuşma, putlarımıza dokunma." diyen müşrikleri, "Cahiliye kalktı, cahiliyeyi ayağımın altına alıyorum." dedi. Ne Ebu Cehil ne Ebu Cehil'in akrabaları "Sen dedelerimizden kalan putları, cahiliyeyi ayağının altına aldığını söyleyemezsin, bu saygısızlıktır, kültürümüzü çiğniyorsun." diyemediler, kimse diyemedi. "Cahiliyeyi kaldırdım, ayaklarımın altına aldım" dedi.

Onlar cahiliyenin putlarını Kâbe'nin içine koymuşlardı, şirk Kâbe'nin içine girmişti. Mekke'nin fethiyle beraber Bilal-i Habeşi o putları Kâbe'nin dışına attı. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemde putçuluğu, şirki ve Allah'a asilik olan her şeyi ayağının altına aldığını söyledi. Faizci ekonomiyi ayaklarının altına aldığı söyledi. Kan davalarını kaldırdığını söyledi.

Demek ki Veda Hutbesi „Şirkin ve cahiliyenin sona erdiği, batılın gittiği, hakkın geldiği“ mesajlarıyla yirmi üç sene içerisinde yapılmış büyük bir devrimin simgesidir.

Bir Mekke fotoğrafı, Arafat fotoğrafı değildir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz Yasir'in, Sümeyye'nin şahadetinden yirmi sene sonra "O şahadete sebep olan cahiliyeyi ayaklarımın altına alıyorum, kaldırdım" dedi, hiç kimse "Ne yapıyorsun bin yıllık kültürümüzü." diyemedi. O gün melekler "lebbeyk" dediler, cinler itaat ettiler. İnsanlar, o yüz yirmi bin kişi: "Sana anamız babamız feda olsun ya Resûlullah!" dediler. Değil putlar, değil kültür, değil cahiliye "Ya Resûlullah anamız babamız senin olsun" dediler. Veda Hutbesi her şeyden önce bu dönüşümün simgesidir. Konuşturulmayan Peygamberin devesinin üstüne çıkıp yüz yirmi bin kişiye yaptığı konuşmadır. Çıt çıkarılmadı. Arafat'ta konuştu, Mekke'de

konuştı, Müzdelife“de konuştu, Mina“da konuştu. Hiç kimse ses çıkaramadı. Mevzunun birinci meselesi budur.

2. Boyut: Müslümanın temel karakteri – Ümmeti Muhammed’in son arzusu

Kardeşler,

İkinci mesele; Veda Hutbesi“ni biraz sonra dinleyeceğiz. Oruçtan, hacdan söz etmiyor. Kurban kesmekten söz etmiyor. Ramazan“da mukabele okumaktan söz etmiyor. Kadınların tesettür giymesinden söz etmiyor. Daha temel prensiplerden, o konuşturulmayan Peygamber konuşunca ilk söylediği şeyler, toplu verdiği mesajlar Ümmet-i Muhammed“in genel karakteridir. Veda Hutbesi İslam“ın şartlarını saymıyor, İslam“ın hâkimiyet noktalarına vurgu yapıyor. Veda Hutbesi siyasi bir konuşmadır. Hem Müzdelife“de hem Mina“da hem Arafat“ta yaptığı konuşmalar siyasidir, ibadet içerikli değildir. Dolayısıyla Veda Hutbesi, Müslümanların temel karakterini yansıtır.

Veda Hutbesi“ndeki mesajlar nasıl bir ümmet olduğumuzu gösterir. Yıpranırsak nerelerden yıpranacağımızı ayağa kalkarken nerelerden kalkacağımızı gösteren temel maddelerini zikretmiştir. Aman dikkat edin, Ramazan orucuna dikkat edin, teravihleri güzel kılın dememişti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin bu toplu son mesajı /ümmetine son vasiyeti ayakta duracağımız malzemeyi gösteriyor. Dolayısıyla bugün biz Veda Hutbesi“ne kaybettiğimizde ümmet oluşumuzun temel dinamiklerini kaybedeceğimiz mesaj olarak bakmak zorundayız. Arafat fotoğrafı değil, Arafat hatırası değil. Nedir? Ümmeti Muhammed“in son arzusudur.

3. Boyut: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in Allah’ı şahit tutması

Veda Hutbesi“nden kesinlikle çıkarmamız gereken üçüncü mesaj şudur: Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem bu hutbesini bitirdikten sonra bütün oradaki insanların, dinleyenlerin yüreğini cızlatan ve bugün hocaların, ümmetin vakıflarının, derneklerinin başında bulunan, ümmetin oylarını alarak şurada belediye, şurada muhtar, burada bakan olan herkese evet Ümmeti Muhammed“den olan herkese ve Muhammed aleyhisselamı kendisine örnek alan herkese en ağır mesajlardan birisini bırakarak gitmiştir. Onu dinleyen yüz yirmi binden fazla insana o gün yeryüzünü dolduran bütün meleklerin şahitliğiyle, cinlerin şahitliğiyle şu soruyu sordu: “İnsanlar yarın Allah, Muhammed görevini yaptı mı diye size soracak ne diyeceksiniz?” dedi. Ey vakıf başkanı, dernek başkanı, ümmetin emanetini taşıyan ümmet adına bir yerde duran meclis üyesi, başkan, kimsin sen, dur sen de kendine sor bu soruyu. Allah“ın Peygamber“i, yirmi üç yıl Cebrail“in ve tüm meleklerin desteğiyle ve yardımıyla, ümmetin içinde sordu. Son konuşmasında: “Allah size beni soracak ne diyeceksiniz?” dedi. Oradaki yüz yirmi bin kişi: “Görevini yaptın, şahidiz, anlattın, duyurdun ya Resûlullah!” dediler. Elini kaldırdı, sağ elinin parmağını kaldırdı: “Şahit ol Allah“ım ve bir daha şahit ol Allah“ım.” dedi.

Allah“ı görev teslim tutanağına şahit olarak yazdırdı. Bu Ümmeti Muhammed“e büyük bir derstir. Babaya derstir, anneye derstir. Bir başkana derstir, bakana derstir. Ümmet adına

görev alan herkese, Ümmet-i Muhammed'in sorumluluklarını ne kadar yerine getirdiğine dair muhasebe yapmayı öğretiyor. Hâlbuki Allah, Peygamber'ini sevdiğini kaç ayette söyledi. Peygamber'e "Sen üzülme görevini yaptın" diye ayetler indirmişti. Buna rağmen o yüz yirmi bin kişiyi şahit tuttu. "Ne diyeceksiniz Allah'a?" dedi. „İyiyiz, memnun olduk.“ sözünden mutlu oldu, Allah'ı şahit tuttu. Bu Veda Hutbesi'nden alınacak temel derslerdir.

Veda Hutbesi metni:

Şimdi hep beraber ruhlarımıza sinsin, o gün o mutluluğu yaşayan kulaklarında bu güzel mesajı algılayan o mutlu insanların feyzinden, bereketinden bize de bir nebze gelsin diye Veda Hutbesi'ni Arafat'ta okunan bölümünü hep beraber dinleyelim. Ondan sonra da Veda Hutbesi'nden ayrıntılar olarak neler alabileceğimizi beraber tekrar mütalaa edeceğiz.

"Hamd Allah'adır. Ona hamd eder. Ondan yardım dileriz. Ondan af diler, Ona tövbe ederiz. Nefislerimizin ve işlerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Kime Allah hidayet ettiyse onu sapıtacak yoktur. Kimi de sapıttıysa ona hidayet edecek yoktur.

Ey insanlar!

Sözümü dinleyin! Bilemiyorum belki ben, bu yıldan sonra bu yıldan sonra sizinle burada bir daha buluşamam.

Ey insanlar!

Kanlarınız, mallarınız ve ırzınız birbirinize haramdır. Bu gününüzün mukaddes olması, bu ayınızın, bu şehrinizin mukaddes olması gibi bunlarda da mukaddestir. Evet, duyurdum mu? Ve siz, Rabb'inize kavuşacaksınız. Size amellerinizi soracak. Ben duyurdum. Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin. Bilesiniz ki cahiliyeye ait ne varsa ayağımın altındadır. Cahiliye kanı kaldırılmıştır. Cahiliye faizi kaldırılmıştır. Ama ana sermayeniz sizindir. Zulmetmeyin! Zulüm görmeyin! Allah, faiz yok diye hükmetmiştir. Kaldırdığım ilk faiz amcam Abbas bin Abdülmuttalib'in faizidir. Cahiliye dönemindeki bütün kan davaları da kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım kan davası ise Rabia bin Haris'in kan davasıdır.

Beni Leys'te bulunurken onu Huzeyl öldürmüştü. Cahiliyeye ait kan davalarını da kaldırmaya onunla başlıyorum.

Ey insanlar!

Şeytan bu topraklarda bir daha kendisine tapınılmasından ebediyen umudunu kesmiştir. Ama daha küçük konularda umudu vardır. O sizin basit gördüğünüz işlere bile razıdır. Dininiz konusunda ona dikkat edin!

Ey insanlar!

Haram ayları ertelemek kâfirlikte ileri gitmektir. Kâfirler Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için onu bir yıl haram, bir yıl helal sayıyor böylece Allah'ın haram kıldığını helal kılıyorlar. Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı hale dönmüştür. Allah katında ayların sayısı on ikidir. Onlardan dördü haram aylardır. Bu haram ayların üçü peş peşe, Recep ise tektir.

Ey insanlar!

Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Allah'ın ismini kullanarak iffetlerini kendinize helal ettiniz. Kadınlara iyi davranınız! Onlar sizin yanınızda emanettirler. Sahip oldukları bir şeyleri yoktur. Ancak açık bir çirkinlik yaparlarsa o zaman onları yatakta terk edin, yaralamayacak şekilde dövün! Size itaat ederlerse işi büyütmeyin. Bilesiniz ki, sizin kadınlar üzerinizde haklarınız vardır, kadınların sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki haklarınız yatağınza sizden başkasını sokmamaları, hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamaları, edepsizlik yapmamalarıdır. Eğer sizi bu konularda üzmezlerse sizin de rızıklarını ve giyeceklerini normal ölçülerde temin etmeniz gerekir.

Ey insanlar!

İyi anlayın sözümü. Ben duyurdum. Size ona sarıldıkça asla sapıtmayacağınız açık bir şey bıraktım: Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünneti.

Ey insanlar!

Sözümü dinleyin ve onları anlayın. Şunu muhakkak bilin: Her Müslüman diğer Müslüman'ın kardeşidir. Müslümanlar kardeştir. Kendi gönlünden olması dışında bir kimseye kardeşinin malı helal olmaz. Kendinize zulmetmeyin! Allah'ım ben duyurdum mu? Rabb'imize kavuşacaksınız. Benden sonra küfre düşüp birbirinizin boynunu vurmuyasınız.

Ey insanlar!

Rabb'iniz tektir, babanız da tektir. Hepiniz Âdem'densiniz. Âdem de topraktır. Allah katında en değerliniz en muttaki olanınızdır. Arap olanın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur, üstünlük takvadadır.

Evet, duyurdum mu? Şahit ol Allah'ım.

Burada olan, olmayana bunu duyursun. Belki sonradan duyacak olan burada olandan daha iyi kavrayabilir.

Ben size sorulacağım benim için ne diyeceksiniz? Şahit ol Allah'ım, şahit ol Allah'ım, şahit ol Allah'ım."

Veda Hutbesinin özeti

Arkadaşlar Sevgili Peygamberimiz aleyhissalatu vesselamın bu son mesajında geçen kelimelere dikkat ediniz. Kan, mal, ırz, kan davası, faiz, şeytan, kadınlar ve Kur'an ve sünnet, kardeşlik ve eşitlik. Âdem'in çocuklarıdır. Demek ki yirmi üç yıl Allah'a davet eden, Kur'an'a ses yükseltmeye çalışan Peygamber aleyhisselam efendimizin giderayak, ölümünden üç ay önce ümmetine muhasebesini yaparak devrettiği konular namaz, oruç, zikir, kurban, secde, sadaka, şükür kurbanı kesmek, hacca gitmek, umre yapmak vesaire değil. Bunlar yirmi üç yıl zaten anlattığı ve herkesin zaten "kabul ettik" dediği şeylerdi. Ama korktuğu şeyler de vardı. O gittikten sonra ümmet birbirinin canına kıyar diye korkuyordu. "Aman ha benden sonra kâfirler gibi birbirinizin boynunu vurmayın." dedi. O gittikten sonra Müslümanların birbirlerinin şerefine itibar etmeyeceğini, birbirlerinin namuslarında gözü olacağından korkuyordu. İlk cümlesi bu oldu.

Müslüman haramdır

“Dikkat edin namusunuz, Mekke gibi, Arafat gibi, haram aylar gibi kutsaldır” dedi. Şu benzetmeyi düşünemeyen Müslümana veyl olsun, yazıklar olsun. Resûlullah“ın gözünde Bir Müslüman“ın kızı Kâbe kadar, Arafat kadar, hac kadar ve haram aylar kadar mübarektir. Bir kadının saçı, bir kadının tesettürü Resûlullahın anlatımıyla şu şehriniz gibidir. Şu haram aylar gibidir. Şu Arafat gibidir, diyor. Nerede düşünen kafalar? Nerede İslam“ı başörtüsünden ibaret zannedenler? Müslüman“ın şerefi, haysiyeti, malı mukaddestir. Ne diyor? Mallarınız birbirinize haramdır. Şu Arafat gibi, şu şehriniz gibi, şu haram aylar gibi, diyor. Bu cümleye göre Hacca gitmeyen, Mekke“de günah işleyen Müslüman da borcunu ödemeyen Müslüman da aynı kategoride. Mekke nasıl mukaddesse Müslümanın bir kuruşu da mukaddestir.

İnsan hakları

Müslümanın malı, kanı, iffeti, şerefi, Resûlullah aleyhissalatu vesselamın garantisinde. Efendimiz Veda Hutbesi“nde „Aman cuma namazlarını ihmal etmeyin ha!“ demedi. Birbirinizin malına, canına, iffetine dikkat edin, Kâbe Mekke gibi haram şeylerdendir, buyurdu. Veda Hutbesi fotoğraf değildir. Hatıra saklanacak bir şey değildir. Veda Hutbesi ümmete son vasiyettir. Ümmete Resûlullah“ın hatırasıdır. Ve ilk konusu kan, mal, ırz mukaddesliğini garanti altına almaktır. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz Yasir“in Sümeyye“nin şehit edildiği yerde, Bilal“ın işkence gördüğü yerde, o şehirde, hakkı hukuku oturttuğunda katillerin, zalimlerin ve cahiliyenin hâkim olduğu Mekke“den gelen insanlara ilk tembihi; insan haklarının en üst noktası olduğudur. Müslümanların, insanların şerefının, malının, canının Kâbe“yle, Mekke“yle, Arafat“taki kutsallıkla aynı, oranda haram olduğunu, herkesin buna dikkat etmesini söyledi.

Müslüman haramdır - 2

“Sabah namazına kalkın.” demedi. “Ramazan“da oruç tutun.” demedi. “Zekât verin.” demedi. Çünkü zekât da versen, Ramazan“da oruç da tutsan, iftar da versen, sakal da bıraksan, hoca da olsun, çarşaf da giysen, her sene hacca da gitsen senin gözünde Müslümanların namusu, Müslümanların malı garantide değilse hepsi boş şey. Sen helak olacaksın. Bunun için Resûlullah aleyhissalatu vesselam bu fani âlemden çekilmeden ilk cümlesi olarak en kutsal şeyleri söyledi. Hem de çok önemli demedi. “Tıpkı Mekke gibi, haram aylar gibi, Zilhicce gibi kutsaldır, dikkat edin!” dedi. Bunu o zaman ümmeti duydu. Onlar duyular, kıyamete kadar da biz duyuyoruz. Allah, amel etmeyi de hepimize nasip eylesin.

Faiz tehlikesi

Kardeşler,

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz ikinci cümle olarak faize değindi. “Cahiliyeyi ayaklarımın altına aldım.” dedi. “Bu cahiliyeyi çığnıyorum.” dedi. Cahiliyeye örnek verirken de faizle başladı. “Faizi kaldırdım.” dedi. Ve bir Müslümana ilk defa bir kanun koyarken, bir emir verirken ne yapması gerektiğinin mesajını da verdi. Çok insanlar faize bulaşmışlardı, belki de herkes orada faiz alıp veriyodu. Ama ne diyor? “Faizi kaldırdım, ilk kaldırdığım faiz de amcamın faizidir.” buyurdu. Önce kendinden başladı. Zaten Uhud’da da, Bedir’de de ileri çıksın birisi dendiğinde amcasını çıkarmıştı. Kendi yeğenlerini çıkarmıştı. Fedakârlık istendiğinde sınav gerektiğinde önce kendisi sonra amcası sonra çocuklarını ortaya çıkardı. “Bizimkiler garanti zaten.” demedi. Çünkü Resûlullah’ın amcasının faizi uygulanacak mı uygulanmayacak mı, kanun ona da geçerli mi, diye tereddüt bırakmaktansa “Cahiliye ayaklarımın altındadır, ilk cahiliye uygulaması olarak da faizi kaldırdım, ilk kaldırdığım da amcam Abbas ibni Abdülmuttalib’in faizidir” dedi. Böylece kalkan faizin şakası olmadığı anlaşıldı.

Müslümanların namusu, kanı, Kâbe kadar, Mekke kadar, haram ayları kadar, Arafat kadar mukaddesse Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o alan da ümmetin en büyük imtihan noktalarından birisi olarak da son sözünü faize kilitledi. “Faizi kaldırdım” dedi. Ve sonra “Allah, bir defa faiz yok diye karar vermiştir, bu iş bitti” dedi. Ömer ibn Hattab radiyallahu anh: “Bu ümmetin en zor imtihanı bu faiz işidir.” diyor. “En son gelen ayet bu oldu.” diyor: “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bununla ilgili çok uygulama yapmadı. Zannediyorum Allah bununla ayakları kaydıracak.” diyor.

Ah Ömer ah! Allah sana bin dört yüz sene sonrasını söyletmiş. Faiz nasıl günlük hayat oldu? Ev alırken caiz, araba alırken caiz, borçları öderken caiz... Sanki faiz başka şeyler için alınıyor veriliyordu. “Yok, biz faiz haram da ev için mecburen alıyoruz” diyor. Bir de araba için, bir de çocuğunun düğünü için, bir de tatile gidecek onun için, bir de biraz sermaye lazım onun için. Adam yoksa faize karşı, faiz haram. Hacca giderken de varmış! Son vasiyetidir. Bu ümmetin en büyük bataklıklarından birisidir. Faiz Allah’ın son yasağıydı, giderken bu veda sözlerini söyleyerek gitti. “Allah karar vermiştir bir defa, faiz cahiliye geleneğidir ve ayağımın altındadır” dedi.

Şeytan taktik değiştirdi

Kardeşler Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem daha sonra, bir önemli söz söyleyip bizi uyardı. Buyurdu ki: “Artık şeytan sizin ona ibadet edip: “Bizi şeytan yarattı” demeyeceğinizi biliyor.” Şeytan da biliyor ki bir daha Lat, Uzza, Menat Kâbe’nin içine put olarak giremez. O geçti. Bunu şeytan da biliyor. Ama neyi uyardı? “O küçük zannettiğiniz işlerden de memnun olur.” diyor. Bu duvağı düğünde sadece on dakika giyecek sonra çıkaracak çarşaf giyecek. Düğünde on dakika, on dakika, on dakika! Şeytan Ona da razı. Sen buzun üzerinde bir metre kay, o razı. Sen bir metre kay, uçurumu görürsün. Efendimizin bu uyarısını unutmayalım. Veda Hutbesi’nde “Aman namazın şartları şöyledir, abdestinizi düzgün alın.” demiyor. Ne diyor? „“Şeytan, zaten Allah’ı bıraktık, şeytana geldik demeyeceğinizi biliyor. O küçük zannettiğiniz şeylere umut bağladı”” diyor. Buz üzerinde

yürürken bir adım kay, gerisine karışma sen, o onu halleder. Yeter ki yerinden bir oyna. On dakikalığına, bir defalığına, onun çocuktur, gençtir diye zannettiğiniz şeylere umudu vardır diyor. Ya Rab bu ne büyük uyarı, ne büyük mucize!

Biz bu mucizeyi nerde görüyoruz? Herkes beni Allah yarattı, Kur'an hak kitap, üstelik oğlumu hafız yapacağım, kızımı hafız yapacağım dediği halde o küçük şeylerden şeytana nasıl teslim olduğumuzu hep beraber görüyoruz. Küçük dediğimiz şeyler koca imanımızı nasıl götürüyor, hep beraber görüyoruz.

Kadın konusu halledilmedikçe Selahaddin çıkmaz

Kardeşler,

Veda Hutbesi'nin en uzun mesajlarından birisi de kadınlar konusudur. Çünkü o da biliyordu ki ne ederse etsin, insanlar namaz da kılsa, oruç da tutsalar, zekât da verseler bu kadın konusu bu ümmetin derdi olacağını biliyordu. Peygamber aleyhisselam efendimiz ailesi sağlam olmayan, düzeneği güzel kuramayan Müslümanların Ümmet-i Muhammed'in dik duruşunu, şerefli duruşunu temsil edemeyeceğini, güçlü aileler kurulmadıkça kadınlar hak aradıkça, erkekler zulmetmekle itham edildikçe, kaos aileye hakim oldukça o evlerden mücahit yetiştirilemeyeceğini ve sabah namazına kalkan delikanlıların, Allah için doğurup Allah için büyötmeye hazır genç kızların çıkmayacağını biliyordu. Bunun için kan davası kadar, faiz kadar, şeytana tapınmak kadar önemli bir konu gördüğü için: "Ümmetim size kadınlara iyi davranmasını vasiyet ediyorum, kadınların hakkına dikkat edin." diyerek gitti. Sonra kadınların Peygamber'in bu vasiyetini, erkeklerin dizginlerini tutmak için kullanıp, şımaracaklarını biliyordu. Sonra "Edepsizlik, fuhuş yaparlarsa dövün" diye izin de verdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz „yeter ki yuvalarınız dağılmasın. Yeter ki kol kırılınsın yen içinde kalsın" diye vasiyetini bu şekilde yaptı.

Bu ümmet kadın konusunu halletmedikçe Selahaddin bulamaz. Sultan Fatih bulamaz. Kadın konusu halledilecek, kadınlar erkekler gibi cihad ehli olacaklar, onlar da Kur'an ehli olacaklar, onlar da fedakâr olacaklar. Biz, başörtüsü davasından kurtulmak zorundayız. Bir A4 kâğıdı için, bir diploma için değil, bütün bir dünya için dahi başörtümüzden değil, başörtüsünün üstündeki ikinci örtüden de taviz vermedikçe Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin ne dediğini hala anlamadan bu dünyadan çekip gideceğiz.

Kur'an ve Sünnet'e sarılmak

Veda konuşması en ağır, en önemli konuşmaları içeriyor. Neden? Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz büyük bir şeriat, büyük bir din bırakarak gitti. Bu dini muhafaza edecek sistemi de kurarak gitti. Bu sistemin temel dinamiği faizden, namus, iffetten ve kadınlar konusundan geçiyor. Şeytanın vesvesesine, şeytanın sistemine karşı dikkat edilmesi gerekiyor. Aksi takdirde önceki Peygamberler de kitap bırakıp gitmişlerdi, onlar da şeriat bırakıp gitmişlerdi. O kitaplar vardı, o Peygamberlerin de cihadı vardı. Musa aleyhisselam daha uzun süre, altmış yıl Peygamber olarak kaldı. Ama sonuç ne oldu? Şeytan küçük deliklerle barajı deldi. Önce sızdırdı, sonra kökten kaldırdı. Aynı uyarıları Peygamber aleyhisselam efendimiz veda konuşmasında yaparak gitti. Ve "Dedim mi size, duyurdum mu?" diye defaatlerce sordu, ikrar ettirdi. Bugün biz "Duyurdum mu" sözünü duyduk. Şahidiz

ki Resûlullah bize duyurdu. Kadın işini halletmedikçe, kadınlar da mücahit olmadıkça, faizle bağlarımız kesilmedikçe, şeytanın küçük vesveselerine bile karşı durmayı beceremediğimiz sürece bu dini ayağa kaldıramayacağımızı söyledi mi? Vallahi söyledi, söyledi.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem bir başka konusu da Kur'an'a sarılma konusudur. Ona sarıldıkça ayakta kalacaksınız buyurdu. Okudukça değil, sarıldıkça! O Kur'an'ın emirlerinden biri olan sünnete sarıldıkça ayakta kalacaksınız. Yoksa eriyip gidersiniz diye tembih etmişti.

Tek üstünlük: takva

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin bir başka başlığı; kardeş oluşumuzdur. Hepimiz Âdem'in çocuklarıyız. Bizim siyahız beyazımız, uzunumuz kısamız, zenginimiz, Arap'ımız, Türk'ümüz yok. Biz Allah'ın kullarıyız, Âdem'in çocuklarıyız. Âdem topraktır. Toprağın kilesi var, kumlusu var, çamurlusu var. Hepsi Âdem'in mayasında... Bu dünyanın üzerinde yaşayan herkes Âdem'in çocuğu, kardeşiz biz. Biz birbirimize olan kardeşliğimizi mal için satmayız. Kardeşliğimizi verip mal almayız. Birbirimizi üzmeziz.

Tek bir ailenin çocuğu olmanın hazzıyla yaşarız. Birbirimize üstünlüğümüz arabalarımızla, villâlarımızla imkânlarımızla değil, üstünlük ancak takva ile. Kim Allah'tan daha çok korkuyorsa o daha üstündür. O üstünlüğün uygulanma yeri de dünya değildir. Hangimizin daha takva, hangimizin daha cahil, hangimizin daha günahkâr olduğunu sadece Allah biliyor. Takvalıktan oluşacak sonucun kararını Allah verecek. Kullar olarak bu takva, bu cahil, bu fasık deme hakkına sahip değiliz. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem hepimize bunu da hatırlatarak gitti.

Haram aylar ve kanun çıkarma

Kardeşler,

Bu hutbede bugün anlamakta güçlük çekeceğimiz bir konu var onu özellikle hatırlatayım: İslam kameri aylar üzerinden takvim kullanırdı. Şimdi ibadetlerimiz gene kameri aylara göre yapılıyor. Ama güneş dünya hayatında daha hâkim, görüyorsunuz. Bu kameri aylar da on iki tane. Bunlardan dört tanesi Zü'lkade, Zü'lhicce, Muharrem ve Recep bu dört ay, İbrahim aleyhisselam zamanından beri haram ay diye adlandırılmış. Allah Teâlâ yerleri gökleri yaratırken böyle karar vermiş. Haram ay demek, kutsal ay demek. Allahu Teâlâ bu aylarda kullarının daha iyi olmalarını daha çok ibadet etmelerini istediği gibi -İbrahim aleyhisselamdan beri de- cinayet davaları gütmemeleri, birbirlerine eziyet etmemeleri ve savaşmamaları konusunda ikaz etmiş.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemden önceki dönemde müşrikler „Biz İbrahim'in çocuklarıyız.“ diyorlar. Hem Müslüman, hem de hacı! Müşrikler de hac yapıyorlardı biliyorsunuz. Kur'an'ı Kerim'den öğreniyoruz bunu, hac yapıyorlardı. Kâbe'ye de çok düşküdüler. O hacılığa toz kondurmazlar. Ama Faiz ve zina helal! Vurup kırmak dökmek serbest ama hacı! Şimdi, müşrikler birisini vuracak kıracaklar, Zü'lkade ayına rastlıyor yani

haram aylardan birine rastlıyor. Şimdi ne yapıyorlar? Topluyorlar yüksek denetleme kurulunu. "Zü'lkade"yi üç ay erteleyelim arkadaşlar." diyorlar. Üç ay erteliyorlar. Mesela Zü'lkade on birinci ay. Yedinci aya atıyorlar onu. "Zü'lkade üç ay sonra gelecek" diyorlar. Bu kadar basit!

Arkadaşlar görmüyor musunuz, kanun çıkarmak o kadar zor değil. Bu kadar basit! Kanun mu kanun! Üstelik de onay merkezleri filan serbestse kanun mu kanun! Allah Teâlâ bunu Kur'an'ı Kerim'de; bu gâvurlukta ileri gitmektir, başka bir şey değil, buyuruyor. Ne oynuyorsunuz aylarla? Esas dertleri Şimdi mesela şöyle bir mantıkla da gütmüşler. Zü'lhicce hac ayı. Zü'lhicce ayında hac yapılıyor, şimdi çok sıcak bir zamana rastlıyor. O sene hacı gelmez bunlarda da mal satamayız, geçinemeyiz diye, korkuyorlar. Bir sene önceden ilan ediyorlar: "Zü'lhicce altı ay ertelenmiştir" diyorlar. Bu seferde hacı oynuyorlar. Çünkü hac daha önce de vardı. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemden önce hac vardı. Müşrikler kendilerine göre, uydurdukları çal çaput bağlanıyor ya türbeye onun gibi bir hac yapıyorlardı. İşte türbeler bir şey bağlamaya mı gidiyorlardı ne yapıyorlarsa öyle bir hac yapıyorlardı işte. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem müthiş bir kural koymuş. „Evren Allah'ın yarattığı günkü sadeliğine döndü.“ diyor, ertelemek falan bitti artık. Neden, neden? Çünkü tek konuşan o, ondan. Sisteme müdahale etti, artık evreni aslına çevirdiği için Allah'ın kurduğu güne döndük. Erteleme falan bitti, çünkü elhamdülillah erteleyecek müşrik kalmadı.

Çıkarılacak sonuçlar

Kardeşler bu Veda Hutbesi. Bunlar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin son sözleri, ümmetine söylediği son sözler. Daha sonra bunların bir benzerlerini Müzdelife'de ve Mina'da söyledi. Bunlar da hemen hemen aynı şeyleri ihtiva eden cümleler. Ama biz burada özetini aldık. Şimdi bundan kendimize ne pay çıkaracağız?

Bir: İçimize sindire sindire şunu anladık ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem son mesajını konuşurulmadığı yerde onu konuşmaması ve onların sistemi olan cahiliyeyi ayağının altına aldığını söyleyerek gitti. Allah, onun umudunu kursağında bırakmadı. Allah, sağlığında ona ve iman edenlerine zulmedenlerden en büyük intikamını onların sistemini ayaklar altına alarak aldı. Bunu da bütün insanlığa kıyamete kadar deklere etti. Bunu öğrendik bir.

İki: Yirmi üç sene zaten namazı, orucu, haccı öğretmişti. Kur'an okumayı teşvik etmişti. Ama Müslümanlar bunları bilir; esas ibadetin Kur'an'ın, namazın yan kılıfı olan namazı koruyan haccı koruyan Kur'an'ı koruyan ve bir çatı altında tutan ana sistemi olan İslam'ı ve Peygamber aleyhisselam efendimizin dininin ana mantığını anlayamaması halinde, Müslümanların zafiyetlerin, depremlerin nerden oluşacağını anlayamaması halinde namaz kılarken bile helak olabilecekleri, oruç tutarken bile günaha girebileceklerini bildiği için yani Allah, öyle bildirdiği için ana korunma maddelerimizin ve en çok gözümüze diken batacak şeylerin neler olduğunu da söyleyerek gitti. Paraya, kadına, namusa, mala ve cana güvence vererek gitti.

Kâbe, Arafat, Mekke, Zü'lkade, Zü'lhicce, Muharrem, Recep neyse Müslümanın namusu, Müslümanın malı, Müslümanın iffeti de odur. Müslüman'ın şerefi de Kâbe kadar

mübarektir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz „“Kimseye kimsenin malı helal değil. O vermedikçe kimsenin malına dokunamazsın.”” dedi ve öyle gitti. Çünkü Müslümanlar hac yapsalar da zekât verseler de birbirlerine mal konusunda güvenmiyorlarsa, birbirlerinin iffetine karşı güvence içinde değillerse o Müslümanlık reklamı yapılabilir ve Ümmeti Muhammed’in yüzünü güldürebilir bir Müslümanlık olmaz, olamaz. Efendimiz, ümmetine bu olmazlığı Veda Hutbesi’nde mesaj olarak söyleyerek gitti. Müslümanların kadınları kocalarının zalim olduğunu, haksızlık yaptıklarını, işkence yaptıklarını söyledikçe Resûlullah’ın mezardaki kalbi rahat değil, o huzur içerisinde değil. “Bir ümmet kurdum gittim.” diyemeyecek. Bunu bildiği için veda haccındaki en uzun cümlesini kadınlar üzerinden kurdu.

Hakları saydı, hukuku saydı, Allah’ın kulluklarımızdan nasıl memnun olacağını söyleyerek gitti. Veda Hutbesi bu. Bunun için buna Veda Hutbesi dendi. Bunun için biz bunu bir fotoğraf, bir hatıra olarak görmüyoruz. Bunu bir levha olarak değil, yüreğimize konmuş bir muska, bir şifa, şifre olarak görüyoruz. Böyle görmemiz gerekiyor. Allah amel etmekle hepimizi şereflendirmiş olsun.

Ve’l hamdüli’lilahi rabbi’l âlemin.